

ONDER DE LOEP

Jubileumuitgave ter gelegenheid van 100 jaar
Afdeling Hengelo-Oldenzaal

INHOUD en COLOFON JUBILEUMUITGAVE, HONDERD JAAR KNNV - AFDELING HENGELO-OLDENZAAL

Inhoud:

Pagina	Onderwerp
1	1. Geschiedenis KNNV,
1	2. 2016: 100 jaar KNNV Hengelo-Oldenzaal,
3	3. Werkterrein,
3	4. Excursies,
6	5. Andere activiteiten,
8	6. Werkgroepen,
8	7. Leden,
10	8. Bestuur(sleden) en excursieleiders gedurende honderd jaar,
10	9. Natuurbescherming,
11	10. Mededelingenblad,
12	11. Jubilea, door de jaren heen,
15	12. De KNNV en onze afdeling in het bijzonder: in de (verre) toekomst.

Colofon:

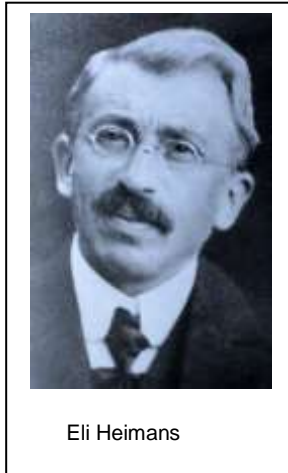
- *Dit speciale nummer van Onder de Loep ter gelegenheid van het honderdjarig bestaan van de afdeling Hengelo-Oldenzaal van het KNNV valt onder verantwoordelijkheid van het Afdelings-bestuur (www.knnv.nl/hengelo-oldenzaal).*
- *Redactie: Els Zwanenburg en Joop de Wit.*
- *Verantwoording van de teksten, tabellen en foto's:*

Teksten en tabellen:	Foto's voorpagina: (Harry de Jong en Joop de Wit):	Foto's achterpagina: (Harry de Jong en Joop de Wit)
Archief KNNV Hengelo-Oldenzaal, Archief Onder de Loep, Jan Zwienenberg, Wytze Boersma, Harry de Jong, Els Zwanenburg, Joop de Wit.	1. Baltsende Futen, 2. Hanenkam, 3. Klaprozen op een dijk, 4. Bosmuis, 5. Icarusblauwtje, 6. Moeraswespenorchis, 7. Netstelige heksenboleet, 8. Waterlelies en Groene kikker, 9. Oorlepelzwammen, 10. Kleine vos op Struikheide, 11. Ooievaar en Blauwe Reiger, 12. Plataan in de herfst, 13. Roodborsttapuit, 14. Nijlganzen, 15. Vos, 16. Rode eekhoorn, 17. Zadelzwam.	1. Tapuit, 2. Bastaardzandloopkever, 3. Haft, 4. Keizersmantel, 5. Hondskruid, 6. Grote bonte specht. Natuurfoto's tussen de teksten: (Harry de Jong en Joop de Wit.)

100 jaar KNNV afdeling Hengelo - Oldenzaal

1. Geschiedenis KNNV

Op 26 januari 1901 wordt te Amsterdam in een van de zalen van Artis de “**Natuurhistorische Vereniging te Amsterdam**” opgericht, op voorstel van Hendrik Heukels en Han Heinsius. Beide heren, docenten plant- en dierkunde, zijn van mening dat er meer moet worden gedaan om biologie onder de aandacht van de mensen te brengen. Zij zijn niet de enigen die dat vinden. In andere steden, zoals Haarlem, Den Haag en Leiden worden ook dit soort verenigingen opgericht. Dat leidt ertoe dat al

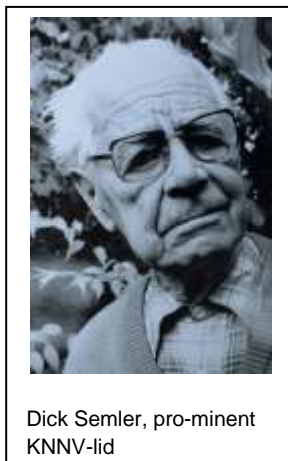

heel snel, op 27 december van datzelfde jaar, de “**Nederlandse Natuurhistorische Vereniging**” (NNV) wordt opgericht. Bij deze overkoepelende organisatie sluiten de meeste lokale verenigingen zich aan. Na enige tijd is er een bestuur: Hendrik Heukels wordt voorzitter, Prof. J. MacLeod treedt op als ondervoorzitter, Han Heinsius is de secretaris en verder zien we Jac. P. Thijssen en Eli Heimans als bestuursleden. Bij het vijftigjarig bestaan van de NNV in 1951 mag zij het woord “Koninklijk” toevoegen aan de naam en voortaan is het KNNV. Inmiddels is het **KNNV, vereniging voor veldbiologie**.

De KNNV stond aan de wieg van de Vereniging Natuurmonumenten en verscheidene specialistische, op een beperkte groep dieren gerichte organisaties, zoals de Strandwerkgemeenschap. De KNNV stond indirect ook aan de basis van het IVN, waarmee (nauw) samengewerkt wordt.

2. 2016: 100 jaar KNNV Hengelo-Oldenzaal

In 1916 werd de KNNV-afdeling Hengelo opgericht. Er bestond allang een afdeling Twente onder leiding van meester Bernink, maar vanaf 17 november kwam óók een afdeling Hengelo, met 56 leden. Al gauw groeide dat aan. Aanvankelijk was het een elitaire club, gezien de ledenlijst waarop ook de maatschappelijke functies vermeld waren; burgemeester, fabrikant, arts, apotheker, leraar, onderwijzer. Bij de dames stond geen maatschappelijke functie genoteerd. Vermoedelijk allemaal huisvrouwen. Op de pagina's 6 en 7 staat (meer) informatie over het aantal leden gedurende deze 100 jaren en (in stappen van 10 jaar) welke bestuursleden en leden excursiecommissie de vereniging en excursies geleid hebben (of nog leiden).

Toekomst KNNV Hengelo-Oldenzaal: op naar 2066, ideeën / suggesties door Jan Zwienenberg.

In het jaar dat KNNV Hengelo-Oldenzaal het 100-jarig bestaan viert, hebben de besturen van IVN (Instituut voor Natuuredcatie en Duurzaamheid) en KNNV (Vereniging voor veldbiologie) besloten om op termijn als één organisatie verder te gaan. Op plaatselijk niveau mag men nu zelf bepalen hoe men onderling wel of niet wil samenwerken. Als bestuurslid van een KNNV-afdeling moet je daarover natuurlijk een mening hebben. Ik wil die hier graag geven maar hier vooral als lid van de zowel de KNNV als het IVN. De belangrijkste reden hiervoor is dat bij veel werkzaamheden die ik in Hengelo verricht het vaak moeilijk te scheiden is welke pet ik op heb.

Ik ben al meer dan 40 jaar lid van het IVN waar ik, na het volgen van een natuurgidsencursus, bij veel activiteiten betrokken ben geraakt. Binnen het IVN waren/zijn in Hengelo behoorlijk wat leden die ook lid waren/zijn van de KNNV. Toen ik mij steeds meer ging verdiepen in allerlei aspecten van de flora, kon ik daar met mijn vragen terecht en was een lidmaatschap van de KNNV een logische stap.

In beide organisaties zitten leden waarvan hun natuurbeleving een belangrijke drijfveer is voor hun lidmaatschap. Bij het IVN ligt de nadruk op educatieve activiteiten (kernactiviteit) als schoolwandelingen, excursies en natuurlijk de Heemtuin. Een recente activiteit is de Werkgroep Landschapsonderhoud Weusthag. De nauw aan het IVN gerelateerde Stichting Heemtuin en Natuur-Centrum Hengelo heeft ambitieuze plannen voor een nieuw centrum bij de Heemtuin in het Weusthag.

Pimpelmees

Binnen het KNNV ligt de prioriteit bij de veldbiologie en natuurstudie binnen excursies en projecten zoals de Bentelerheide, Poelen en recent het Arboretum Klein Driene (kernactiviteit). Veel KNNV-leden zijn daarnaast aangesloten bij een regionale of landelijke werkgroep zoals bijv. paddenstoelen, vlinders, vogels, flora, bomen of mossen. Voor mij is dat een grote bron van kennis waar ik ook regelmatig gebruik van maak. Stimulerend hierbij is de grote bereidheid om kennis met elkaar te delen. Ook de gemeente Hengelo maakt hier dankbaar gebruik van. Binnen de afdeling is deze kennis van planten, vogels etc. een essentiële basis voor de ecologische benadering van onderwerpen. KNNV en IVN vormen samen met het NIVON het KIN, dat al jaren cursussen verzorgt voor de eigen leden en geïnteresseerden. De belangstelling en waardering voor de cursussen is goed. De laatste jaren reageren IVN en KNNV meestal gezamenlijk naar de gemeente Hengelo: samen heb je een "sterkere" stem.

En wat vind ik van samen gaan: één organisatie van IVN en KNNV in Hengelo?

Het antwoord staat eigenlijk al hierboven. Persoonlijk zou ik dit een goede zaak vinden waardoor de kernactiviteiten van de twee partners elkaar kunnen versterken.

Toekomst

De toekomstige werkwijze en structuur moeten door beide partijen (en mogelijk in een groter verband) samen uitgewerkt worden. Hier een paar suggesties en wensen mijnerzijds:

- Bij de organisatieopzet kan aangesloten worden bij de werkwijze van het IVN. De KNNV brengt daarin excursiecommissie, etc.
- Er komt een klein kernbestuur (maximaal 5 leden).
- Leden stimuleren om over en weer van elkaars activiteiten gebruik te maken. Je bent lid van een nieuwe club.
- Zo snel mogelijk een ledenblad met bijv. 2 maal per jaar een inhoudelijk nummer (op papier) en elk kwartaal een digitale agenda. Dit geldt ook voor de website.
- Ik vind dat er de laatste jaren weinig is gedaan aan inhoudelijke bijscholing van IVN leden. Dit moeten we intern gaan regelen! Ik wil hierbij wel helpen.

Landelijke ontwikkeling

Ik vind de huidige opstelling van beide besturen te mager. Je mag het tempo per plaats laten verschillen maar bepaalde processen moeten snel geregeld worden. Ik denk hierbij aan:

- Iedereen wordt lid van de nieuwe organisatie. Er kunnen geen aparte IVN- of KNNV-afdelingen blijven bestaan.
- Hoogte van de afdracht aan de nieuwe organisatie nu vaststellen. Hier kan men op plaatselijk niveau rekening mee houden.
- Zo snel mogelijk een ledenblad, ook als de nieuwe naam van de organisatie nog niet bekend is.

Onderwerpen die nog aandacht vragen

- Verschillende werkgebieden van IVN en KNNV. IVN werkt voor Hengelo, Delden en Borne? KNNV heeft ook statutair een groter werkgebied.
- Eigenlijk zou de kennisfunctie (inclusief excursies) voor een groter gebied moeten werken. Misschien kan dit in samenwerking met IVN Oldenzaal. Ook streven naar meer werkgroepen op Twents niveau: "ja" of "nee"). Ik nijd naar ja.
- Aansluitend op het vorige: nu kunnen KNNV / Twentse Welle-leden aan KNNV excursies deelnemen. Hoe gaan we dat straks regelen?
- Wat wordt de taak en plaats van de Natuurhistorisch secretaris?

Mede namens het bestuur, Jan Zwieneberg, augustus 2016

3. Werkterrein

In Berninks "Ons Dinkelland" wordt het Twente van 1916 geschetst: een vriendelijk landschap met kleinschalige boerenbedrijfjes en veel woeste grond, natuurlijke beekjes en veel natte weiden die in het voorjaar uitbundig bloeien. Hengelo paste goed binnen die beschrijving met het Woolderbroek- een paradijs voor weidevogels- en met Twickel met zijn vele paddenstoelen en vogels. Vanuit Hengelo waren andere gebieden gemakkelijk te bereiken: met de fiets naar De

Wespenspin (of Tijgerspin)

Lutte en Denekamp met het Almelo-Nordhornkanaal, of met de trein naar Bad Bentheim en Winterswijk.

In 1916 was er in Overijssel nog 92.000 ha woeste grond, heide, venen en moerassen, in 1935 was dat door ontginningen en ruilverkavelingen teruggebracht tot 60.000 ha en in 1947 resteerde nog slechts 17.000 ha.

In de laatste tientallen jaren én ook nu staan natuur en landschap onder druk van uitbreidende en nieuwe industrieterreinen, kantoorparken, verbreding van en nieuwe snelwegen, etc. bij en tussen steden en dorpen in Twente. Gelukkig zijn ook nieuwe natuurgebieden te melden (zoals “de Doorbraak”) en worden hier en daar gekanaliseerde en of overkluisde beken weer in hun originele staat gebracht.

4. Excursies

In de beginjaren was er grote belangstelling voor de excursies. Een vogelexcursie, onder leiding van de heer Bernink, telde maar liefst 50 personen! Er waren wel veel minder excursies dan heden, gemiddeld zo'n 5 excursies / lezingen per jaar. Niet zo verwonderlijk als je bedenkt dat er toen nog geen vijfdaagse werkweek was. Dit bleef zo tot de oorlog. Na 1945 nam het aantal snel toe, tot wel dertig per jaar.

In de zestiger jaren begon men ook met auto-excursies, bijv. naar de Silberberg, de groeven bij Lengerich en de vogelexcursies naar de Knardijk. Nog later waren er “doedagen” met gezamenlijke determineeravonden.

➤ **Excursieverslagen 1984** (originele tekst)

- **Zaterdag 8 oktober:** de fietstocht van de heer Post kon helaas niet doorgaan i.v.m. het slechte weer.
- **Zaterdag 15 oktober:** Paddestoelenexcursie:

Tussen het kasteel Twickel en de weg Borne-Deleden werden deze morgen o.l.v. Wil Vermeulen en Henri Ludwig paddestoelen geïnventariseerd. Met 10 deelnemers werden in totaal 71 verschillende soorten genoteerd, een respectabel aantal. Wij mogen ons gelukkig prijzen, dat in onze afdeling het aantal paddestoelenliefhebbers groeiende is, getuige deze succesvolle excursie. Wil een afdeling niet ten onder gaan of vervlakken, dan is kennisoverdracht en specialisatie een eerste vereiste.

- **Zaterdag 22 oktober**
Vogelexcursie naar de Flevopolder.

Kluut

In tegenstelling tot vorig jaar toen we met somber, regenachtig weer naar het Lauwersmeer gingen, was het nu mooi zonnig. Wij reden met z'n 13en in vlot tempo via Harderwijk naar Lelienstad, waar 4 KNNVers van die afdeling ons opwachten- Zij begeleidden ons tot bij 1en. Naar en in de uitkijkpost was het een drukte van belang. Maar de baardmannetjes en goudhaantjes lieten zich in het riet prachtig bekijken. Er werden verder die dag 55 soorten vogels geteld, waaronder de eerste bonte kraaien, aalscholvers, grauwe gans, bergeend, kuifeend, blauwe kiekendief, kluut, kempiaan, krakeend, smient, pijlstaart, slobeend, tafeleend, wintertaling, vogels, die je hier niet zo vaak tegenkomt. Jammer dat de Knardijk verpest is door veel lawaai van de persleidingen die het zand aanvoeren voor de omstreden spoorlijn naar Lelienstad. Na een korte theepauze onderweg, waren wij tegen half 6 weer thuis.

➤ **Waarnemingen tijdens excursies**

In den beginne werden nauwelijks waarnemingen vastgelegd, behalve hier en daar bijzondere dingen. In het archief van de Natuurhistorisch secretaris zijn verslagen en soortenlijstjes vanaf ongeveer de tachtiger jaren te vinden. Vooral van speciale excursies (bijv. paddenstoelen, vogels) zijn de waarnemingen vastgelegd en ook aan landelijke organisaties doorgegeven (en in Onder de Loep vermeld). Vanaf 2003 zijn alle excursie waarnemingen in een digitaal bestand (database) opgeslagen.

Waarnemingsgegevens over de jaren 2003 t/m augustus 2016		
Item:	aantal waarnemingen:	aantal soorten
Vogels	2426	148
Planten & Mossen	2727	762
Paddenstoelen	805	284
Overige (amfibieën, zoogdieren etc.)	95	32
Insecten	632	186
Totaal	6685	1412

Vanaf 1996 zijn de "Onder de Loep" - uitgaven ook digitaal opgeslagen. Over de periode 1996 t/m augustus 2016 is hieruit het aantal excursies en deelnemers gehaald:

Aantal geplande excursies	337
Aantal vervallen excursies	29
Aantal deelnemers	2566

Hiermee komt het gemiddelde op **8,3** deelnemer per excursie. De laatste jaren is een dalende tendens waar te nemen in het aantal excursie-deelnemers.

Hoornaar

➤ **Enkele foto's van recente excursies**

Buurserveen, 2011

Bentheimerwald, 2014

Punthuizen, 2016

5. Andere activiteiten

➤ **Lezingen**

In de wintermaanden, buiten het excursieseizoen, waren/zijn er lezingen “met lichtbeelden” (de dia's van vroeger hebben nu plaats gemaakt voor Powerpoint-presentaties), over natuurhistorische onderwerpen, soms als thema-avond, bijvoorbeeld: - Planten in Europa, - Roofvogels van Griekenland, - Natuur van Frankrijk, - Hei en vennen, - Reservaatgebieden Australië, enzovoorts. Ook KNNV'ers gaan overal op vakantie, bezoeken natuurgebieden en kunnen daar geweldige verhalen over vertellen. En uiteraard: degenen die met KNNV-reizen of KNNV kampeervakanties op pad gaan komen dikwijls met foto's (en verhalen) thuis over zeer interessante natuurgebieden of natuur-onderwerpen.

➤ **KNNV-senioren**

Vele jaren werden speciaal voor hen die niet meer met urenlange excursies meekonden (of 's avonds de deur niet uit wilden voor lezingen) ook lezingen georganiseerd in het “Woolde”: speciaal voor KNNV-senioren. Heel wat ouderen hebben gebruik gemaakt van de verhalen met veel foto's die 's middags werden gepresenteerd. Ook stond een bezoek 's middags aan de Heemtuin wel eens op het programma.

➤ **Tentoonstellingen**

Er zijn diverse tentoonstellingen georganiseerd, één ervan is zeker het herinneren waard: in 1961 - "Twente's tuin", een samenwerking van NIVON, KNNV, IVN en NJN. De tentoonstelling pleitte voor een instructief plantsoen waarin de "verdwijnende" Twentse flora een plaats zou krijgen, en 25 jaar later was daar de Heemtuin in Hengelo, onder auspiciën van de IVN.

Een andere: in 1991 werd door de afdeling een tentoonstelling georganiseerd ter gelegenheid van 90 jaar KNNV. Deze tentoonstelling heeft in het natuurmuseum in Enschede gestaan en daarna enkele weken in de bibliotheek Hengelo. Een impressie van het samenstellen door leden van de afdeling Hengelo-Oldenzaal en de opstelling:

➤ **Onderzoeken en projecten**

Overzicht van de onderzoeken / projecten van onze afdeling van vanaf ca. 1995 tot 2016:

1996	Huismussen-onderzoek, gemeente Hengelo
1997	Planten-inventarisatie IJsbaan Delden
2000-2003	Veldbiologisch project Bentelerheide (Bentelerhaar)
2004-2005	Geinventariseerd voor: Natuuronderzoek in 7 gebieden in het buitengebied van de gemeente Hengelo
2011	Inventarisatie stedelijk groen met name Hasseler Es
2012 - 2014	Poelenonderzoek voor Stichting Twickel.
	Bomeninventarisatie gemeente Hengelo
20xx -2016	Stads-arboretum Klein Driene
	Inventarisatie Weusthagpark

Voorbeelden van verslagen van onderzoeken / projecten

6. Werkgroepen

Actief vanaf 1942, toen de plantenwerkgroep werd opgericht; naderhand gevolgd door een vogelwerkgroep en een paddenstoelen- / mossenwerkgroep.

Actueel zijn er de volgende werkgroepen:

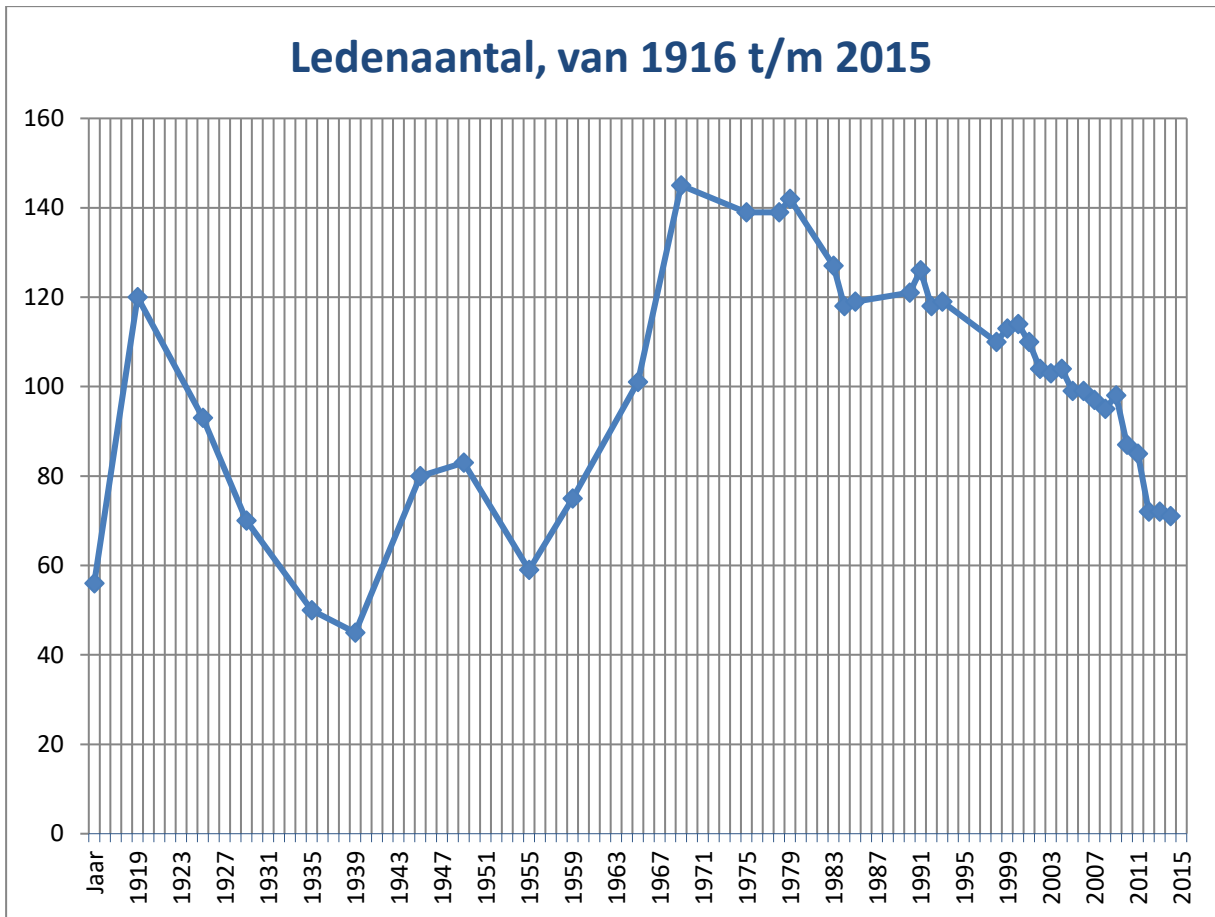
Werkgroep	Coördinator	Aantal leden	Gemiddeld aantal acties per jaar
Paddenstoelen	Laurens van Run	7	10 à 20 per jaar
Planten	Wytze Boersma	4	7 à 10 inventarisaties per jaar
Cursussen (samen met IVN en NIVON)	Luc van Veen (NIVON)	6	1 à 2 per jaar
Natuur in de stad	Jan Zwienenberg	In voorbereiding: start 2017, samen met het IVN.	
Schoningswerk Bentelerheide	Wytze Boersma	Op afroep	4 per jaar
Arboretum Klein Driene	Jan Zwienenberg	2	6 à 8 per jaar

7. Leden

Het ledenaantal fluctueerde met de tijden: in 1972 telde de afdeling Hengelo-Oldenzaal 149 leden en ruim tien jaar later, in 1986, rond de 120 leden. Het eliteire van de beginjaren was ervan af, de leden komen uit alle lagen van de bevolking (hoewel leraren ruim vertegenwoordigd zijn) en uit diverse plaatsen in Twente (ruim 10 steden/dorpen).

De KNNV past aardig in het huidige plaatje van veel verenigingen: ongeveer een derde is actief (in het niet-actieve deel zitten uiteraard ook belangstellende ouders die om voor de hand liggende redenen niet meer actief kunnen zijn).

Het aantal leden medio 2016 bedraagt: 72.

8. Bestuurs(leden) en excursieleiders gedurende 100 jaar

Jaar	Voorzitter	Secretaris	Penningmeester	Nat.Hist.secretaris	Leden	Excursieleiders
1916 t/m 1925	Greetsel v. Oostrom- Meijer Middelberg	Horsthuis De Vries	Ter Horst Langerhuizen			Schweers, Langerhuizen, Bernink, Horsthuis Ten Cate, Meijer
1926 t/m 1935		Busschbach Breesnee Overbeek Semler				Schweers, Langerhuizen, Bernink, v.Oostrom-Meijer, Sambeek, Meijer
1936 t/m 1945	Busschbach		Schurer			Semler, Brilleman, Krul, Huizinga, Smit, Elferink, Meijer
1946 t/m 1955	Meijer Küthen	Brinkman v. Dijk-Somer				Elferink, De Boer, Meijer, Lempertz, Smit, Huizinga
1956 t/m 1965	Bolt	Rooseboom Kippers	Henkers Wegerif v/d Berg-Vanhouten Visser-Henneke	Waardenburg		De Boer, Semler, Meijer, v/d Berg-Vanhouten, Boonstra-Paskamp, Nauta
1966 t/m 1975	Jonker	Derkink Clason	Inia Crom	Visser-Henneke v/d Wal-Gerritzen		v/d Berg-Vanhouten, de Boer, Luiken, Jonker, Loode, van Zalk
1976 t/m 1985	v/d Berg – Vanhouten Jonker Wolsink-v.Heek	De Vos Visser	Schoolkate – Wender Voetelink Inia-Crom	Vermeulen-Alink Vermeulen Ludwig-Meijers	Loode Stoltenkamp	Clason, v/d Berg-Vanhouten, Stoltenkamp, De Boer
1986 t/m 1995	Wolsink-v.Heek Verhaagen Ter Braak	Bolt-Elkerbout Holsmuller- Heuvelink Wanders- Faber	Voetelink Ter Braak Janssen-Demmer Overkleeft	Ludwig-Meijers De Baas Boersma	Stoltenkamp Bulthuis- v.Elmp De Baas v/d Bosch Linnebank- v/d Veer	Loode, Stoltenkamp, v. Urk, v. Zomeren, Hutten, Jager, Ludwig-Meijers, De Baas, Wanders, Van Zalk, Boersma Donderwinkel, Bolt
1996 t/m 2005	Wanders-Faber Wanders	Zwienenberg	Wanders Weernink	Boersma Oude Egbrink	Verdriet De Wit	Donderwinkel, Hutten, Ludwig-Meijers, Wanders Van Zalk, Bolt, Boersma, De Jong
2006 t/m 2015	Wanders Boersma	Zwienenberg	Weernink	Oude Egbrink	De Wit Ros De Jong	Wanders, Bolt, Van Zalk Boersma, De Jong, Haverkamp
2016	Boersma	Zwienenberg	Weernink	Oude Egbrink	Ros De Jong	Boersma, De Jong, Haverkamp

N.B.

- Een (wat ouder) deel van bovenstaand schema was handgeschreven; daardoor kunnen foutjes in de namen voorkomen.
- Omwille van de overzichtelijkheid is de indeling per periode van 10 jaar genomen en is "Dhr." of "Mevr." niet vermeld.
- Gestreefd is naar compleetheit, maar garanties dat het overzicht exact klopt zijn niet te geven.

9. Natuurbescherming

De KNNV heeft altijd meegewerkt in grotere verbanden met het oog op natuurbehoud. De deskundigheid van de leden werd en wordt zeer op prijs gesteld, zo waren in 1947 KNNV'ers betrokken bij de oprichting van de Natuur- en Milieu Federatie. De afdeling Hengelo-Oldenzaal heeft via een vertegenwoordiger lange tijd deel genomen aan de milieuraad en in de huidige tijd geven KNNV'ers advies aan de gemeente (Hengelo) over het te volgen kapbeleid via de zogenaamde "Groene tafel".

Dambordje

10. Mededelingenblad

Vanaf 1948 verscheen er een "Mededelingenblad" op onregelmatige tijden. Van 1962 tot 1966 "Het Hazepootje" met een echt redactieteam, maar door gebrek aan kopij werd het opgeheven. Vanaf 1983 verschijnt "Onder de Loep", dus nu al 33 jaar! Vier keer per jaar vindt u het blad in de bus, met aankondigingen, excursieverslagen en allerlei natuurwetenswaardige zaken uit de regio. Hulde voor de redactie én de actieve leden die op papier hun zegje blijven doen.

Omslagen van oude(re) versies van Onder de Loep (en haar voorganger) in de tachtiger en negentiger jaren:

Diverse malen verschenen door of namens de KNNV afdeling Hengelo-Oldenzaal stukjes in de Twentse kranten, vaak als er op het gebied van natuurbehoud of milieu iets fout ging (naar de mening van KNNV'ers) of iets te melden viel.

Voorbeeld: >>

Bermbeheer

In de krant van 22 augustus jl. wordt gewag gemaakt van een brief van drs. O. de Bruijn aan de gemeente Hengelo, waarin hij zijn mening geeft over de wijze waarop de gemeente bermen in het buitengebied beheert. Volgens De Bruijn moet gesproken worden van wanbeheer.

Wij zijn geneigd hem hierin gelijk te geven. Bij monde van de Milieuraad hebben wij de gemeente Hengelo er bij herhaling op gewezen dat zij met het bermbeheer, ook in de stad, op de verkeerde weg is. Wij hebben erop aangedrongen, dit beheer zodanig aan te passen, dat de wilde flora meer kansen krijgt.

Door een maaischema dat rekening houdt met bloei en zaadvorming en vooral ook door het afvoeren van het maaisel, krijgen de wilde bloemen weer een kans, omdat verruiging door stikstofminnende onkruiden als brandnetel, ridderszuring etc. wordt afgeremd.

Ook over het onderhoud van groenstroken met struiken en heesters hebben wij bij verschillende gelegenheden ons ongenoegen uitgesproken. In plaats van verantwoord snoeien is veelal sprake van kaalslag en ook hier slaat op vele plaatsen de verruiging in de ondergroei toe.

Blij zijn wij met de reactie van de heer Giskes, hoofd van de Sector Wegen en Bepantingen van Hengelo. Hij neemt de brief van de heer De Bruijn serieus en wil gebruik maken van diens aanbod om te adviseren. Overigens willen wij erop wijzen, dat er in Wageningen een „Adviesgroep Vegetatiebeheer" funktioneert, die gemeenten graag van dienst wil zijn met goede raad inzake beheer van bermen en wegbeplantingen. Het boek „Stedelijk groen natuurlijker" door drs. A. Koster, lid van genoemde adviesgroep, geeft ter zake een overvloed aan informatie.

OLDENZAAL.

E. P. Verhaagen,
voorzitter Kon. Ned. Natuur-
historische Vereniging (KNNV),
afdeling Hengelo/Oldenzaal.

Vliëgend hert

11. Jubilea

➤ **Vijftig jaar, in 1966:**

Het vijftigjarig bestaan, in 1966, stond in het teken van de natuurbescherming en werd gevierd midden in de Twentse natuur, in de jeugdherberg van Breklenkamp.

Ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan van KNNV Hengelo-Oldenzaal in 1966 schreef de oud-voorzitter J.G. van Busschbach het volgende.

(en omdat dit lijvige, maar zeer leesbare verhaal, op vele punten nog immer actueel is, is het hier compleet opgenomen [redactie]) :

Glanskopmees

Weet je nog wel, oudje?

Als na zoveel jaar de herinnering weer wat helderder wordt, komen er steeds meer beelden op, ongeordend, fragmentarisch, onvolledig, maar alle omgeven door een sfeer van gebondenheid, van samenwerken, genieten, piekeren soms, met als hoofdtoon: wat een rijkdom, dit te hebben mogen beleven.

Ik denk bijvoorbeeld aan die tocht naar de Neederberg – dat moet lang voor de oorlog geweest zijn – waar we onder leiding en lering van de heer Langerhuizen resten van voorhistorische walvissen, schelpen en stukken versteend hout vonden en zwaar beladen zowel met onze vondsten als met klei aan de schoenen weer teruggingen. Langerhuizen, de man die als amateur-paleontoloog wijde bekendheid genoot en zijn huis vol had met keien, fossielen, paleolieten, opgetast, ver beneden hun waardigheid op planken en vloer, in kastjes, doosjes en kistjes. Hoe kon het anders, zoveel in zo'n klein Nijverheidshuisje.

Ik denk aan de vogel-excursies, o.a. naar de Weitemanslanden, vaak onder leiding van Dr. F. van Oostrom Meijes. Vroeg erop uit met kijkers en in stilte door de vaak sopperige velden. Wat een spannende jacht was dat soms en wat een voldoening bij de nabespreking in de boerenschuur met koffie van de boerin, als dan ook de natte voeten weer wat opdroogden.

Ja, en dan waren er de traditionele paddestoelen-excursies elk najaar in de Twickelse bossen. Over belangstelling nooit te klagen, die tochten hoorden erbij, weer of

geen weer. Maar we konden ook rekenen op de onontbeerlijke hulp van zeer deskundige leiders, die steeds een grondige voor-excursie maakten, waardoor wij, als geïnteresseerde leken, de indruk kregen dat de studieobjecten langs onze weg lagen, terwijl wij in werkelijkheid de paddestoelen achterna liepen. Is het dan te verwonderen, dat er steeds interessante en vaak moeilijk te determineren exemplaren gevonden werden, waarbij de boekjes van Cool en van der Lek en van Michael ijverig werden nageplozen? De heren Schweers en Meijer, om er een paar te noemen, waren dan ook meer dan alleen maar leiders, zij en anderen waren van de excursies de motoren, die met een onuitputtelijke stimulans ons de meest interessante bijzonderheden bijbrachten, waardoor de belangstelling voor het onderwerp omgekeerd evenredig was met de afgelegde weg en, wat nog meer waard was, recht evenredig met de opgedane kennis van en het respect voor deze kinderen van de natuur. Met introductie waren we nogal royaal, je kon nooit weten, en het ledental was nu niet overdreven groot. Bovendien waren daarbij de kinderen van de deelnemers, die als jachthonden uitzwermden voor en opzij en met meermalen verrassende vondsten. Nog heb ik mijn "Cool"-brieven van Ir. Schweers met determinaties van hem, gedateerd

van 1920 tot 1942. Onder het waakzaam oog van de leider werd steeds getracht een mandje eetbare soorten te verzamelen en voor het einde van de route eclipseerden dan enkele dames ermee naar de Drost van Twente waar de eigenaar, de heer Haverkamp en later zijn weduwe bereidwillig het grote keukenfornuis beschikbaar stelde voor het klaarmaken van een hartig hapje bij het gebruikelijke kopje koffie. Natuurlijk waren de nodige kruiden en verdere aanvullende ingrediënten meegebracht en als de grote groep dan met een: "Hè, hè, daar zijn we" neerstreek, dan geurde de serre al zo aanlokkelijk, wat de waard wel eens de verzuchting deed slaken: "Zo fijn kunnen zelfs schoenzolen lekker worden".

Wie denkt aan geologie en vogels, zegt Bernink. Hoe vaak hebben we niet geprofiteerd van zijn grote kennis en van zijn passie om iedereen daarvan iets mee te geven, zowel op tochten in eigen omgeving als in buurgedieden, ook over de grens, zolang wij nog wilden. Bernink, die ik nog altijd zie als de apostel van de natuur-beschaving van het Oosten, die er vaak enige dagen op uittrok, met rugzak, waarin nooit de kleihamer, maar wel eens de tandenborstel ontbrak. Je kwam er steeds rijker aan kennis en ontzag, maar armer aan spierkracht van terug, want hij gaf het je bepaald niet cadeau.

Steeds meer beelden van studieterrinen komen op en deze hebben altijd als centraal punt de naam van de leider en het is werkelijk geen tekort van waardering, maar plaatsruimte, dat me noodzaakt deze excursie-herinneringen af te breken. Tochten en winterlezingen waren wel belangrijke onderdelen van de programma's, maar met de jaren breidde de afdeling haar werkterrein uit. Daar was onder meer nog voor de oorlog de grote tentoonstelling "Mooi Twente" in

samenwerking met de NJN. Die besloeg alles, wat Twente te bieden had op ons terrein, van de Hengeloman tot de zoutwinning in Boekelo. Stapels werk en besprekingen waren ermee gemoeid en als we niet de onvermoeide secretaris de heer D.M. Semler hadden gehad, die werkelijk de voorbereidingen geheel droeg, dan zou het succes niet zijn geworden, zoal het nu was. Trouwens, onder hoeveel andere en moeilijke zaken en problemen heeft hij niet zijn schouders gezet en onverflauwd gaat hij daar nog steeds mee door, getuige ook de eerste regel van dit epistel. Er zat achter deze tentoonstelling "Mooi Twente" nog een verder strekkend doel dan alleen maar kijken; in wezen ging het ons om goodwill te verkrijgen voor het behoud van de beide kleigaten aan de Oelerweg, die dreigden ten offer te vallen aan de huisvuilopslag van Hengelo. Om kort te zijn, de mooiste plas is behoudengebleven na een adres aan de Gemeenteraad en veel besprekingen met de betrokken leidende personen. Ik kijk die plas er nog altijd op aan, als ik er langs kom.

Nog zo'n hoogtepunt was het vererende maar schrikbarende verzoek van het Hoofdbestuur, of de landelijke jaarvergadering annex congres door onze afdeling kon worden ontvangen. Dat moet geweest zijn vlak na de oorlog; de bonnenmisère amper achter de rug, accommodatie op vierkante wieltes, maar ook enthousiasme om na 5 jaar ellende en gekooid te zijn weer te kunnen opbouwen en vooruitzien. In deze sfeer is het congres gehouden de deelname was groot en enthousiast. Gebrek aan excursieprojecten was er natuurlijk bepaald niet en we hebben wel eens geglimlacht om de opmerkingen van de "Hollanders" uit het Westen, dat ze nooit geweten hadden, dat Twente zo mooi was. Zoiets doet je dan goed om te horen, maar tegelijk kriebelt wel de vrees: als er maar niet teveel komen, want waar blijft dan de rust van de oale boerschop?

Het zal wel niet helemaal tegen te houden zijn, maar als ik, nu zelf westerling, er weer kom, en dat gebeurt geregeld, dan doet het me goed te weten, te ervaren en te vernemen, dat de spreuk in het Deldense bos: "Laat Twickel Twickel" ook voor vele andere waardevolle gebieden niet tegen dovemansoren is gezegd.

En dat de 50-jarige afdeling Hengelo van de KNNV in dit orkest zijn partij flink mee blaast, dat doet mij bepaald goed. Van harte gefeliciteerd, afdeling Hengelo, en het bestuur kracht, initiatief en medewerking toegewenst voor de toekomst, die zeker niet minder dan in vorige tijden behoefte aan uw werk heeft.

Haarlem, november 1966.

➤ **Zeventig jaar, in 1986:**

In 1986 werd het 70-jarig bestaan gevierd in de Molen van Bels, waar een gezellige bijeenkomst voor de leden was. En er werd een uitgebreid jubileumnummer van "Onder de Loep" gepresenteerd met veel aandacht voor de geschiedenis van de afdeling.

Ijsvogel

➤ **Vijfenzeventig jaar, in 1991:**

In 1991, 75 jaar, werd er in september een jubileum-tentoonstelling "KNNV 90 jaar" gepresenteerd in de bibliotheek van Hengelo en in het Natuurmuseum in Enschede. Bovendien werd er een speciale Onder de Loep uitgebracht met persoonlijke getuigenissen van (oud-) leden.

Hier volgt zo'n getuigenis:

Een impressie van de zomer 1990:

Dit is geen spectaculair verhaal, zo maar een herinnering aan een 14-daagse vakantie op een woonboerderij van een familielid in Boskamp (Olst). We hebben er gefietst langs de IJssel en door het Sallandse landschap. Om dicht bij huis te beginnen, de tuin: een grote vijver, omzoomd door heel veel wilde planten, o.a. Knopig helmkruid vol met prachtig getekende rupsen van de Helmkruidvlinder (*Cucillia serophulariae*). De planten werden tegelijkertijd bezocht door talrijke wespen. Het was vermakelijk te zien hoe de rupsen zich te weer stelden tegen deze indringers. Met het bovenlijf helemaal achterover gebogen schoten ze dan ineens met de kop naar voren om de wespen te verjagen, wat natuurlijk onbegonnen werk was. De vijver werd o.a. bewoond door groene kikkers.

Verder stond er in de moestuin midden in de Kervel een prachtige Dauwnetel (*Galeopsis speciosa*). In de berm langs de weg onder Beuken, grote exemplaren van waarschijnlijk Vroeg eekhoorntjesbrood (*Boletus aestivalis*). Door droogte waren de hoeden grillig gebarsten en krioelden van de maden en roken niet bepaald lekker. Niet erg aantrekkelijk om ze nauwkeurig te onderzoeken. In Wijhe de IJselfloratuin van Veerman bezocht, alles bloeide volop.

De IJsseldijken waren schitterend, een lust voor het oog. Grote wolken Echt walstro, Pastinaak, Chichorei, Kattedoorn, Kruisdistel, te veel om op te noemen.

De oude steenfabriek in Fortmond is door SBB aangekocht en belooft een mooi natuurgebied te worden. Op jonge exemplaren van de Kurkiep vonden we reusachtige gallen, zo groot als aardappelen. Het bleken gallen van de Perewortelluis te zijn, die de Veldiep als waardplant heeft. Bij "rijpheid" scheurt de gal open en de gevleugelde generatie migreert naar de wortels van peren.

Zo dicht bij huis is toch ook van alles te beleven.

Wil Vermeulen

➤ **Tachtig jaar, in 1996:**

In 1996, 80 jaar, werd er extra aandacht besteed aan veldbiologie door een huismussenproject, openbare excursies en wederom een tentoonstelling in de Hengelose bibliotheek.

➤ **Negentig jaar, in 2006:**

In 2006, 90 jaar, een feestelijke dia-avond voor de leden en een stand op de Houtmaat over waterdiertjes voor iedereen.

12. De KNNV en onze afdeling in het bijzonder: in de (verre) toekomst

Twente, juni 2050.

Een groep natuurliefhebbers uit Twente, leden van de Nederlandse tak van de EIWW (European Institution for Wildlife study & Wildlife conservation), vroeger o.a. KNNV en IVN geheten, benadert elkaar in de cloud om een afspraak te bevestigen van een in de virtuele natuuragenda geplande excursie. Men is van plan het noordelijke gebied van Twente en het aangrenzende deel van Duitsland te bezoeken en ieder laadt alvast z'n polscomputer met de coördinaten zodat alle kaarten en gegevens van flora, fauna en geologie van het betreffende gebied paraat zijn en de benodigde veldgidsen te raadplegen zijn. Een zelfsturende bus rijdt op de excursiedag langs verschillende plaatsen om de mensen op te halen en naar Vasse te brengen (de plek waar vroeger een watermolen stond) alwaar de excursie start.

Iemand hoort een geluid, wijst en al gauw richt men de kijker, die ieder met een hoofdband voor een oog heeft in de goede richting en door middel van patroonherkenning wordt een Wielewaal geregistreerd in de nabije bosrand. Iemand ziet een mooi grasje in de berm staan, klemt de met de polscomputer in verbinding staande sensor om de stengel, zodat een DNA-monster genomen wordt. De polscomputer raadpleegt de cloud-database (met veldgidsen) en vermeldt op het scherm:

Wimperparelgras (*Melica ciliata*), vroeger niet in Nederland in het wild, maar tegenwoordig regelmatig voorkomend dankzij het warmere klimaat. De groep loopt door tot onder een groep beuken en een van de leden markeert een vierkante meter om een ectomycorrhiza opname te doen. Hij steekt daartoe een metalen stok op enkele plaatsen tussen de wortels van de bomen. De sensor onderaan de stok geeft de metingen van aanwezige schimmels door aan de polscomputer die na enkele ogenblikken via DNA-analyse een rijtje van soorten van het aanwezige mycelium doorgeeft. Via de cloud wordt daaraan toegevoegd of er een toename of afname van deze hogere schimmels t.o.v. de afgelopen jaren is en... over enkele maanden maar eens kijken welke er fructificeren.

Verscheidene langsvliegende libellen en vlinders worden via de oogkijker op naam gebracht en geregistreerd in de database. Verderop staat intussen de zelfsturende bus klaar om het gezelschap volgens de programmering richting Osnabrück te vervoeren om te kijken welke orchideeën op de kalkheuvels in bloei staan. Een rondgang via de kaart op de polscomputer langs de vindplaatsen die in de database staan levert al snel mooie soorten op. De database levert daarnaast nog coördinaten van plekken waar statistisch de grootste kans op spontane

**“een
science-
fiction
verhaal”**

Spiegelorchis

uitzaaiing is, die allemaal geïnspecteerd worden. Al gaande wordt gekeken naar nieuwe soorten aan de hand van de kansberekening in de database via de polscomputer. En inderdaad wordt een groepje Spiegelorchissen (*Ophrys speculum*) gevonden, die vroeger alleen in het Middellandse zeegebied werd gevonden. Andere kansrijke zuidelijke soorten worden verder niet waargenomen. Een goede reden hier volgend jaar weer terug te komen.

Aan het eind van de middag loopt het gezelschap naar de ingeprogrammeerde plaats waar de zelfsturende bus wacht om ons weer thuis te brengen. De excursieleider voert pratend enkele commando's in waarmee de database wordt geupdated en de nodige gegevens en 3D-foto's naar het online magazine van de EIWW wordt gestuurd voor een verslag t.b.v. alle leden.

Joop de Wit ("een science-fiction verhaal")

*_*_*_*_*_*_*_*_*_*_*_*

Boomkikker

Scharlaken wasplaat

Dagpauwoog

Dit speciale nummer van Onder de Loep is uitgebracht op 28 oktober 2016 ter gelegenheid van het honderdjarig bestaan van de afdeling Hengelo-Oldenzaal van het KNNV. Deze uitgave bevat de geschiedenis en de activiteiten van de afdeling.

